

A magyarországi könyvnyomtatás és könyvkiadás 500. évfordulójának megünneplése

Az elmúlt hónapokban és hetekben a lapok, a rádió és a televízió röviden már tájékoztatták az ország közvéleményét a magyar könyv közeledő nagy ünnepéről, a *Magyarországon nyomtatott első könyv elkészülésének ötszázadik évfordulójáról*.

A megemlékezés előkészületének első fontos aktusa volt a jubileumi ünnepségek megszervezésére — *Ilku Pál művelődésügyi miniszter elnökletével* — megalakult emlékbizottság ülése 1972. október 13-án s ezt követően a fővárosi és megyei *operatív bizottságok* létrehívása. Azóta széles körben folyt a felkészülés. A társadalmi, a tudományos és a közművelődési szervek összefogásával kialakult a főbb akciók, rendezvénysorozatok programja, s elérkezett a megvalósítás ideje.

Az évforduló megünneplésének célja

Az *emlékbizottság* az évforduló méltó megünneplésének célját így fogalmazta meg: *művelődéspolitikánk elveivel, törekvéseivel összhangban emlékezzünk meg az évfordulóról; arra kell törekedni, hogy a jubileumi rendezvények segítsék, szolgálják könyvkultúránk múltjának, értékes hagyományainak jobb megismerését; el kell érni, hogy az eddignél jobban ráirányuljon a figyelem a könyvre, semmi mással nem pótolható szerepére, amelyet betöltött társadalmunkban, s hogy ennek eredményeképpen új ösztönzést, lendületet kapjon könyvkultúránk szocialista szellemű gazdagítása, továbbfejlesztése*. Célul tűzte ki az emlékbizottság azt is, hogy *országos méretűvé* válják a megemlékezés.

A magyar könyv ötszázéves múltjának jobb megismerése

A jubileumi megemlékezésben nagy figyelmet kap majd a magyar könyv ötszázéves múltja. Mindenekelőtt *Hess András* méltatása, hiszen nagy cselekedetet vitt véghez azzal, hogy budai nyomdájában 1473 pünkösdjére kinyomtatta a *Chronica Hungarorum*-ot.

Önmagában is nagy tett valami fontosat úttörőként, elsőként létrehozni. A *Chronica Hungarorum* csupán ezért is kivételes értékű művelődéstörténeti emlékünkné, ereklyénk. Okkal, hiszen *Hess András munkájának nemzetközileg is elismert a nyomda- és könyvtörténeti jelentősége*. Gondoljuk el: a Gutenberg Biblia — ahogy mondani szokás, az első igazi nyomtatott könyv — után 18 évvel jelent meg a *Chronica Hungarorum*. S ha azt nézzük, mit, milyen témát, tartalmat örökített meg *Hess András*, munkája még fényesebben kiállja a nemzetközi egybevetést. *A XV. században Magyarország volt az egyetlen ország, ahol az első nyomtatvány nem közvetlen egyházi igényeket vagy praktikus szükségletet elégített ki*. *Hess András a magyar nemzet krónikáját választotta első nyomtatványának tárgyául, vagyis hazánkban a könyvnyomtatás a humanizmus jegyében indult*.

Természetesen mindazoknak az érdemét méltatjuk majd az évfordulóra való emlékezés során, akik — a kezdettől máig — kifejeleztették, fölvirágoztatták könyvkultúránkat. Kellő hangsúlyt adunk majd az egyetemessel egyező hazai tapasztalatnak; annak, hogy a könyvnyomtatás gyökeresen megváltoztatta a kultúra szerkezetét és hatósugarát Magyarországon is; annak, hogy a könyv eszköze, hatékony tényezője volt a politikai-társadalmi-kulturális haladásnak, demokratizálódásnak.

Könyvkultúránk mai helyzetének javítása

Az évfordulót fel kívánjuk használni könyvnyomtatásunk, könyvkiadásunk, a könyv olvasás, egyszerűen könyvkultúránk helyzetének javítására is. Nem azért, mintha a mai helyzet kedvezőtlen volna.

A nemzetközi összehasonlító adatok szerint *hazánk a világ könyvkiadásában az erős középmezőnyhöz tartozik*. A mennyiségi mutatók összevetésénél még többet mond a fejlődés tendenciája. A vásárlók és az olvasók számát tekintve az elmúlt években lényegesen túlszárnyaltuk a korábbi időszak eredményeit. Soha nem volt hazánkban annyi olvasója és vásárlója a könyvnek, mint napjainkban. Ehhez a választék tartalmi korszerűsödése, gazdagodása mellett hozzájárultak a tömegkiadványok, az új nagy példányszámú sorozatok és a közművelődési intézményekkel (a könyvtárakkal, a rádióval és a televízióval) közösen lebonyolított könyvnyomtatás

Az 500. évforduló tiszteletére 1973-ban 40 új szakszervezeti könyvtár létesül. Februárban adták át rendeltetésének a Mákvyölgyi Bányazüzem alberttelepi könyvtárát (Bucsi Jenő felvétele)

akciók is. A legfrissebb adatot hozom csak fel példának. Petöfi Sándor születésének százötvenedik évfordulójára 100 ezer példányban jelentettük meg a költő összes verseinek szép gyűjteményét, amelyet propaganda áron, 30 Ft-ért lehetett megvásárolni. Még a könyv jövőjében töretlenül bizókat is meglepte az eredmény, hiszen szinte napok alatt elfogyott a kötet, s már készül — 50 ezer példányban — a második kiadás. Több más példát is ideiktathatnék, mégis azt mondom: nem tölt el bennünket önelégültség.

Jól tudjuk, hogy a felnöött lakosság nagyobb része még nem tekinthető rendszeres olvasónak. S mivel azt valljuk, hogy a tudományos és technikai forradalom korában, a változó világban, a tömegkommunikációs eszközök térhódításával párhuzamosan nem csökken a könyv kulturális funkciója, a jubileumi évfordulót is fel kívánjuk használni arra, hogy szembenézzünk a meglévő problémákkal, s új lehetőségeket iparkodunk teremteni a továbblépéshez.

Főbb akciók, központi rendezvénysorozatok

A jubileumi megemlékezés jegyében kerül sor az *ünnepi könyvhét* megrendezésére. Fővárosi megnyitása június 2-án 12 órakor a Liszt Ferenc téren, vidéki megnyitása június 3-án Debrecenben lesz. A könyvhét június 8-ig tart.

Az évforduló utáni napokban rendezi meg az *Olvasó népért mozgalom első országos tanácskozását*. E tanácskozáson sor kerül az olvasás hazai helyzetének és továbbfejlesztésének megvitatására. A célkitűzések között szerepel — *500 év — 500 könyvtár* jelszóval — országos társadalmi mozgalom indítása is az általános iskolai könyvtárak fejlesztésére.

Országos könyv- és nyomdatörténeti kiállítást rendez a Széchényi Könyvtár — a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének, a Nyomdaipari Egyesülésnek, a Nyomdászszakszervezetnek közreműködésével — a Magyar Nemzeti Múzeumban. Megnyitására előreláthatólag 1973 októberében kerül sor. Az országos könyv- és nyomdatörténeti kiállítás rendező szervei a magyar könyv ötszázéves történetéből *fotoanyagot és tablósorozatot* is készíttetnek — két változatban — hazai és külföldi vándorkiállítások céljára.

A magyar könyvkultúra történeti kérdései és mai helyzete több tudományos konferenciának is témája lesz. „A nyomdászat kezdetei és a magyar irodalom” címmel, május 3—5-én Kőszegen és Sárváron rendezett konferenciát az MTA Nyelv- és Irodalomtudományi Osztálya. Az MTA osztályai és intézetei 1973 őszén tudományos ülésszakon vitatják meg a magyar könyvtörténet, tudománytörténet és művelődéstörténet összefüggéseit, s méltatják majd a magyar nyomdászat kiemelkedő nagy alakjait (Hess Andrást, Tótfalusi Miklóst, Kner Imrét) is. Az Irodalomtörténeti Társaság ugyancsak 1973 őszén emlékezik meg az évfordulóról — vidéki vándorgyűlés keretében.

Kiadványok

A kiadók a jubileumi kiadványok egész sorával készülnek az évfordulóra. Néhány ezek közül már meg is jelent. Erdődy János András mester krónikája c. munkáját (Hess András életregényét) a Móra, Kner Imre tanulmányainak gyűjteményét („A könyv művészete” címmel) a Szépirodalmi Könyvkiadó, a XIX. századi aprónyomatványok és plakátok gyűjteményét („Anno 1800”) a Magyar Helikon, „A magyar sajtótörténet irodalmának válogatott bibliográfiájá”-t pedig a Magyar Újságírók Országos Szövetsége jelentette meg.

Néhány kiadvány a közeli napokban, hetekben kerül ki a nyomdákából. A könyvhétre készül el a *Chronica Hungarorum* faksimile kiadása és a magyar nyelvű fordítása. Ugyancsak a könyvhétre jelennek meg a jubileumi évforduló tiszteletére indított hatalmas vállalkozásnak, a *Magyar Remekírók*-nak első kötetei (Csokonai Vitéz Mihály minden munkája 1—2., Jókai három regénye — Egy magyar nábob, Kárpáthy Zoltán, A köszívű ember fiai — egy kötetben). Egész nemzeti irodalmunkat átfogja majd a 80 kötetre tervezett sorozat, amelyhez hasonlóra még nem vállalkozott magyar könyvkiadó, hiszen minden korábbinál teljesebben, gazdagabban képviseli majd irodalmunkat a középkortól napjainkig.

A kiadói tervekben található további munkák közül megemlítem *A könyv öt évszázada Magyarországon* című tudományos összefoglalást, Szántó Tibor munkáját a magyar könyvművészet történetéről, Haiman György monográfiáját Tótfalusi Miklósról, Holl Béla könyvét a 200 éves váci nyomdáról, továbbá a magyar könyvnyomtatóknak, kiadóknak, íróknak, könyvtárszervezőknek, politikusoknak a könyvről, az olvasásról szóló írásaiból készült válogatást (*Gondolatok a könyvtárban*), *A magyar sajtó képeskönyvé-t* és Tevan Andor hasznos írásának (*A könyv évezredek útja*) új kiadását.

Egyéb tervek. Helyi (fővárosi-vidéki) programok, megemlékezések

Egész évre szóló programot dolgozott ki a rádió és a televízió; dokumentumfilmek készülnek az évfordulóra; az alsó- és középfokú oktató-nevelő intézmények 1973. június 5-én, illetve ehhez közeli időpontokban osztály- vagy iskolai rendezvény keretében emlékeznek meg Hess Andrásról; az Egyetemi Színpad jubileumi emlékestre készül, a szakmai és az irodalmi-kulturális folyóiratok pedig emlékszámokat, illetve tanulmányokat jelentetnek meg.

Gazdag, sokrétű programokat állítottak össze a Fővárosi Tanács művelődési főosztályának, illetve a megyei tanácsok művelődésügyi osztályainak kezdeményezésére a különféle társadalmi szervek, intézmények képviselőiből alakult operatív bizottságok. Könyvkiállítások, új vagy felújított könyvtárak és könyvesboltok nyitása, a peremkerületek, a fizikai dolgozók, az ipari tanulók könyvellátásának javítása, a közművelődési könyvtárak anyagi feltételeit javító és az olvasás hatékonyabb propagandáját szolgáló kezdeményezések, továbbá előadások, előadássorozatok, szakmai konferenciák, kiadványok, a könyvnyomtatás, a könyvtárak, az olvasás helyi múltjának és jelenének feltárására kiírt tanulmány pályázatok stb. szerepelnek a fővárosi és a megyei bizottságok terveiben.

Külföldi megemlékezések

Szolid, szerény, de megfontolt tervek készültek arra, hogy az évforduló megünneplésével figyelmet keltsünk országhatárainkon kívül is könyvkultúránk becsülendő hagyományai és mai eredményei iránt. (A Kulturális Kapcsolatok Intézete megemlékezéseket, vándorkiállításokat szervez, az UNESCO kiadványait információs anyagokkal látjuk el stb.)

Jogos a remény, hogy a magyar könyv nagy ünnepe, az évforduló méltó megünneplése nem lesz csupán a könyvszakma belső ügye. A vázolt tervek ismeretében bízunk abban, hogy társadalmi méretű figyelmet kap a magyar könyv múltja, jelene s a jövőjéért tett sokféle erőfeszítés.

Rádcics József